

დემოკრატიის თეორია

I. „დემოკრატიის“ ცნებასა და მის საგნობრივ სფეროს ბედმა გაუღიმა: თანამედროვე პოლიტოლოგიის ამ ცნებამ განსაკუთრებული დავის გარეშე ერთ-ერთი გადამწყვეტი ადგილი დაიკავა პოლიტიკურ სემანტიკაში. აღნიშნული ტერმინით ფართოდ სარგებლობენ და თავიანთ ლექსიკონშიც იყენებენ თვით დემოკრატიის მოწინააღმდეგენიც კი; დემოკრატიის წინააღმდეგ მათი კრიტიკული გამოხდომები მტრულად იმოსება მხოლოდ მისი რეალიზაციის კონკრეტულ ფორმებში. დღემდე მეცნიერებს არ შეუშუშავებიათ საყოველთაოდ მიღებული წარმოდგენები, რომელთა ბაზაზეც შესაძლებელი იქნებოდა დემოკრატიის ერთიანი განსაზღვრების ჩამოყალიბება. ამასთან, არსებობს მისი დეფინიციის მრავალი ცდა, რომელიც არ შეესაბამება მეცნიერების ამ თუ იმ მოთხოვნებს. თუმცა სხვადასხვა ავტორები განმსაზღვრელ მნიშვნელობას ანიჭებენ დემოკრატიის ცალკეულ ელემენტებს: თანასწორობას, თანაზონაწილეობას (პარტიციპაციას), უმრავლესობის ხელისუფლებას, მის შეზღუდვასა და კონტროლს, შემწყყნარებლობას, მოქალაქეთა ძირითად უფლებებს, სამართლებრივ და სოციალურ სახელმწიფოებრიობას, ხელისუფლების დანაწილებას, საყოველთაო არჩევნებს, საჯაროობას, განსხვავებული აზრისა და პოზიციის კონკურენციას, პლურალიზმს და ა. შ.

1) დემოკრატიის შესახებ ძირითადი წარმოდგენების უფრო საფუძვლიანად გაგებისათვის, სასარგებლოა ვიცოდეთ კონცეპტის ეტიმოლოგიური და ისტორიული რეტროსპექტივები. თვითონ ტერმინი „დემოკრატია“ შედგება ორი ბერძნული სიტყვისაგან: *demos* ხალხი და *kratein* — ხელისუფლება, აქედან გამომდინარე, ესაა „ხალხის ხელისუფლება“. „დემოკრატიის“ უფრო სრული განმარტება მოცემულია ამერიკის პრეზიდენტის ა. ლინკოლნის მიერ — *government of the people, by the people, for the people* — ხალხის მმართველობა, ხალხის მიერ არჩეული, ხალხისათვის. აქ, სამივე ინგლისური წინდებული გამოხატავს დემოკრატიის სხვადასხვა ასპექტს და მის არსებით ნიშნებს, კერძოდ: დემოკრატია მომდინარეობს თვითონ ხალხისაგან („of“), ის ხორციელდება ხალხის მიერ („by“) და ხალხის ინტერესებისათვის („for“).

დემოკრატიის ბოლო დახასიათება — როგორც ხელისუფლებისა „ხალხისათვის“ არ არის უბრალო, სიტყვიერი განსაზღვრება, ვინაიდან ნაჩვენებია პერსპექტივა, რომელშიც დემოკრატია გაიგება როგორც სახელმწიფოს მიზანი, რომელიც მიიღწევა პოლიტიკური და სოციალური მოძრაობების მეშვეობით. ადრეულ ისტორიულ პერიოდებში (ძველი საბერძნეთიდან საფრანგეთის რევოლუციამდე) „დემოკრატია“ დაიყვანებოდა სახელმწიფოს ფორმის შესა-

ხებ სწავლებამდე. ჰეროდოტესათვის (მასთან პირველად გვხვდება ეს ცნება), ისევე როგორც პლატონის, არისტოტელეს, ციცერონის, სენეკასა და სხვა კლასიკოსი ავტორებისათვის დემოკრატია ნიშნავდა საზოგადოების არა რაიმე განსაზღვრულ სახეს, არამედ სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანიზაციის განსაკუთრებულ ფორმას — მას ფლობს არა ერთი პირი (როგორც მაგალითად, მონარქიისა და მისი ვარიაციების დროს, ვთქვათ, ტირანიის დროს) ან ადამიანთა ჯგუფი (მაგალითად, არისტოკრატისა და მისი სახესხვაობების დროს, როგორცაა ოლიგარქია და პლუტოკრატია). არამედ ყველა, არისტოტელემ, სახელმწიფოს სამი „კუდი“ ფორმის (ტირანია, ოლიგარქია, დემოკრატია ან ოხლოკრატია) მისეულ ტიპოლოგიაში, დაყოფის რაოდენობრივი კრიტერიუმის („ვინ ბატონობს“?) გვერდით, პირველმა მიუთითა აგრეთვე ხარისხობრივ კრიტერიუმებზე („ბატონობის როგორი მეთოდებია?“). ამასთან მისი დამოკიდებულება „დემოკრატისადმი“, როგორც სახელმწიფოებრივი ცხოვრების გადაგვარების ერთ-ერთი ფორმისადმი, არ არის შემწყნარებლური. სტაგირელის ასეთი მკაცრი ვერდიქტის შემდეგ, ორი ათასი წლის განმავლობაში, დემოკრატია მოექცა ტაბუდადებული, აკრძალული ცნებების რიცხვში. მაგრამ, მიუხედავად მისი, როგორც ცნების სისტემატური იგნორირებისა, თვითონ დემოკრატია, უკვე როგორც სოციალური რეალობა, არ ითვლებოდა ვაუფასურებულად. მკვლევარებს ხშირად რჩებათ მხედველობიდან ის მნიშვნელოვანი გარემოება, რომ არისტოტელეს მიერ აღიარებული და მოწონებული „პოლიტიკის“ ცნება შეიცავს მთელ რიგ ელემენტებს, რომლებიც უახლოვდება დემოკრატის შესახებ უფრო გვიანდელ, პოზიტიურ შეხედულებებს.

დემოკრატის კონცეპტის გადაფასება, აგრეთვე მისი ზემოაღნიშნული სემანტიკური გაფართოება, ემთხვევა საფრანგეთის რევოლუციის პერიოდს. დემოკრატია იქცევა ცნებად, რომელიც თავდაპირველად გამოხატავს აზრის განსაზღვრულ მიმართულებას, მოგვიანებით კი — ცნებას, რომელიც აღნიშნავს განსაზღვრული სოციალური მოძრაობის მიმართულებასა და შინაარსს, მის პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ მიზნებს. ამ დროიდან დემოკრატია უკვე არ ნიშნავს მხოლოდ რაიმე საზოგადოებრივ სტრუქტურას, რომელიც ალტერნატიულად უპირისპირდება მონარქიასა და არისტოკრატიას, არამედ იგი ერთდროულად იქცევა ფილოსოფიურ-ისტორიულ შიფრადაც ხელისუფლების სოციოლოგიაში, კოდად როგორც ავტონომიის მრავალი ლიბერალურ-ბურჟუაზიული მოთხოვნისა და გადაწყვეტილებების მიღებაში თანამონაწილეობისათვის. აგრეთვე სოციალური თანასწორობის იდეებისა და მისწრაფებებისათვის. დემოკრატის კონცეფცია იქცევა მთავარ მამოძრავებელ ძალად, არსებით ელემენტად, რომელიც სოციალური სტრუქტურების მთელი თანამედროვე განვითარების იმანენტურია. დემოკრატიაზაციის ქვეშ იგულისხმება პროცესი, რომელმაც აიღო სათავე ინგლისისა და აშშ-ს ადრეულ კონსტიტუციონალიზმში. ხელი შეუწყო დემოკრატიული სახელმწიფოებრივი მოწყობის თანამედროვე ფორმების წარმოშობას, მაგრამ ეს პროცესი ჯერაც არაა დამთავრებული ჩვენს დროში. თანამედროვე კონსტიტუციური სახელმწიფო თავის თავში არ განსახივრებს რომელიმე „დამთავრებულ“ სტრუქტურას, ან ისეთს, რომელიც „მზადაა“ სახელმწიფოებრივი მოწყობის კონცეფციის მისაღებად, არამედ იგი არის მხოლოდ მრავალსაფეხურიანი, განგრძობადი ისტორიული პროცესის შედეგი.

11. თანამედროვე კონსტიტუციური სახელმწიფო საქმიანობას იწყებდა კონფესიონალური პარტიების — სამოქალაქო ომის მონაწილეთა ალაგმვით და განიარაღებით; „დაკანონებული ფიზიკური ძალადობის“ საშუალებების მონოპოლიზაციის მეშვეობით სუვერენული სახელმწიფოებრიობის დამყარებით (მ. ვებერი) და სახელმწიფოს ხელში მათი თავმოყრით. ამ პირველ სტადიაზე, ე. ი. შინაგანი მშვიდობის დამყარებისა და სუვერენიტეტის პრობლემის ფორმულირების სტადიაზე აიგება სახელმწიფო სწორედ როგორც სახელმწიფო. თუმცა, ეს ჯერ კიდევ არაფერს ამბობს თვითონ ხელისუფლების ორგანიზაციის ხარისხზე. სახელმწიფო კონსტიტუციური ხდება მხოლოდ მეორე სტადიაზე, როცა ეს „ლევიათანი“ (პოპსი) ქმნის მშვიდობისა და არსებობის პირობებს, ახორციელებს ხელისუფლების დაყოფას და უზრუნველყოფს ადამიანის ძირითადი უფლებების გაუსხვისებლობას; და განვითარების მხოლოდ მესამე სტადიაზე, ცხოვრებაში სახალხო სუვერენიტეტის პრინციპის გატარებით და საყოველთაო საარჩევნო უფლების მოპოვებით, ის ხდება დემოკრატიული, კონსტიტუციური სახელმწიფო, რომელსაც შემდგომში (მეოთხე სტადია) ემატება სოციალური სახელმწიფოსა და საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს ზოგიერთი კომპონენტი. ამრიგად, მთელი ეს ჯაჭვი შედგება არსებობის (ცხოვრების პირობების უზრუნველყოფის) საყოველთაო უფლებისა და სოციალური უშიშროების (მშვიდობის) გარანტიებისაგან — პირადი თავისუფლების უფლების (თავისუფლება) აღიარების, გაუსხვისებელი ძირითადი უფლებების და ადამიანის თავისუფლებების, პოლიტიკური თანამონაწილეობისა და თანამშრომლობის უფლების (თანასწორობა) გარანტიის გზით, ვიდრე არ დამკვიდრდება სამოქალაქო უფლებები, რომლებიც ენიჭებათ საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს მიერ, თუმცა ამით არ ამოიწურება დემოკრატიული კონსტიტუციური სახელმწიფოს, მისი პოლიტიკური სტრუქტურის განვითარების დინამიკა. პერსპექტივაში, დემოკრატიული სახელმწიფოებრივი სტრუქტურის ფარგლებს იქითაც კი (მის შიგნით სტადიაზე) უკვე გამოიკვეთება მომავალი გარანტიების მოთხოვნები. ისინი ეხება გარემომცველ გარემოს და სასიცოცხლო უფლებებს, ეკოლოგიურ და მსოფლიო სასიცოცხლო ხელშეუხებლობებს სამრეწველო განვითარების იმპერატივების წინაშე, აგრეთვე სოციალურ და სამხედრო უსაფრთხოებებს.

111. თუ დემოკრატიის თეორია, როგორც ნათქვამიდან ჩანს, სულ უფრო მიემართება დემოკრატიულ-პოლიტიკური პრაქტიკის კალაპოტისაკენ, მაშინ დემოკრატიის ისტორია არ უნდა გავაიგივოთ კონსტიტუციებისა და სახელმწიფოებრივი მოწყობების ისტორიებთან. რეტროსპექტივა აქ ემსახურება მხოლოდ დემოკრატიის თეორიის გარკვევას მის ისტორიულ ასპექტში, ძირითადად პრობლემების სისტემატიზაციის გზით — უფრო ზოგადიდან ევროძოსაკენ.

თავდაპირველად დემოკრატიის თეორიაში არის კონცეპტუალური მიდგომის ორი ძირითადი ტიპი: 1) ნორმატიული და 2) ემპირიულ-აღწერილობითი (დესკრიპტიული). თუკი პირველის ფარგლებში ანალიზი უკეთდება და დასტურდება საკითხი იმის შესახებ, თუ რა არის დემოკრატია იდეალური სახით და რით აღემატება იგი საზოგადოების მართვის სხვა ფორმებს, მეორე მოიცავს საკითხებს იმის შესახებ, თუ რა არის დემოკრატია და როგორ ფუნქციონირებს იგი პრაქტიკაში. თუმცა, ასეთი დიფერენცია საშუა-

ლებას გვაძლევს მივიღოთ მხოლოდ დაახლოებითი ორიენტაცია. მართლაც, სინამდვილეში, ნორმატიული პრინციპები და მათი დასაბუთება აპელირებს გამოცდილებას, პოლიტიკურ პრაქტიკას; და პირიქით. ემპირიული პრინციპები და თეორიული წყობები არასდროს არ იფარგლება მხოლოდ პოლიტიკური რეალიებით. მაგრამ მათაც უკეთებენ ინტერპრეტაციას და როგორღაც ახდენენ მათ კლასიფიკაციას განსაზღვრული ასპექტით. ამ ორი მოდელის ფარგლებში წარმოიშობა გამოკვლევის სხვადასხვა მიმართულება, რომლებიც ფოკუსირებულია მათ მიერვე ფორმულირებულ ამოცანებში, ამახვილებენ რა ყურადღებას პრობლემის ამა თუ იმ ელემენტზე.

1) დემოკრატიის ტრადიციულ-ლიბერალური თეორია წარმომადგენლობითი დემოკრატიის აღწერისას გამომდინარეობს ცენტრალური თეზისიდან, რომელიც დაკავშირებულია ანგლო-საქსურ ისტორიასთან: დემოკრატია აღინიშნება როგორც responsible government (ბაიგპოტი). ე. ი. როგორც საპასუხისმგებლო მართვა, მთავრობა, რომელსაც უნარი აქვს მიიღოს გადაწყვეტილებები და აგოს მათზე პასუხი.

აქ მთავარი ის კი არ არის, რომ მოვსპოთ განსხვავება მმართველებსა და ქვეშევრდომებს შორის, არამედ რეალური საფუძვლების შექმნა საპასუხისმგებლო გადაწყვეტილებების მიღებისათვის. წარმომადგენლობითი დემოკრატია, უწინარესად, მიზნად ისახავს, პასუხისმგებლობის პრინციპის მკაფიოდ განხორციელების პირობებისა და შესაძლებლობების შექმნას თანამონაწილეობის პრინციპისათვის ნაკლები ყურადღების მიქცევით, თუმცა, მთავრობის მიერ თავისი ვალდებულებების შესრულებისას (რომლებიც დაკავშირებულია პასუხისმგებლობის პრინციპთან) ჩვეულებრივ გამოიყენება სწორედ თანამონაწილეობის პროცედურები. ამ პერსპექტივით დემოკრატია ციხა აღნიშნავს არა მხოლოდ „თანამონაწილეობის შანსების მაქსიმიზაციას“, არამედ ერთდროულად „პოლიტიკური პასუხისმგებლობის მაქსიმიზაციასაც“. კონსტიტუციურობა და პოლიტიკური ბატონობის შეზღუდვა წარმომადგენლობითი დემოკრატიის გაგების ძირითადი ელემენტია. ხალხის ნება სრულად და უშუალოდ კი არ გამოიხატება, არამედ შუამავლებთან ინსტიტუტით — იგი დელეგირებულია წარმომადგენლებზე, რომლებიც თვითონვე იწყებენ ნების გამოხატვის ჩამოყალიბებას, ხოლო პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებისა დამოუკიდებლად და საკუთარი პასუხისმგებლობით გამოხატავენ და ანტიკორპორებენ (ითვალისწინებენ) ამ ნებას. სახალხო წარმომადგენლობასა და იმას შორის, ვისაც ისინი წარმოადგენენ, მყარდება გარკვეული ურთიერთობები, რომლებიც ეფუძნება უფლებამოსილებებსა და ნდობას (trust). ასევე შემთხვევაში ორივე მხარე ერთნაირად არის კონსტიტუციური. ამრიგად, ერთი მხრივ, არსებობს დეპუტატის დამოუკიდებლობა, რომელიც არ სცილდება კონსტიტუციის მიერ დადგენილ ფარგლებს, აგრეთვე მისი პოლიტიკური და სამართლებრივი კომპეტენტურობა. მეორე მხრივ კი — უფლებამოსილება, რომელიც გადაცემული აქვს მას ამომრჩევლების, ხალხის მიერ. ინდენტიტარული დემოკრატიის მომხრეები სწორედ ამ პრინციპს უარყოფენ: მათი აზრით, წარმომადგენლობა, უფლებამოსილება, შუალედური ხელისუფლებრივი სტრუქტურების შექმნა ელემენტის არსია, რომელიც უცხოა ნამდვილი დემოკრატიისათვის.

სწორედ ამიტომ, ე. ე. რუსო ამტკიცებს, რომ „იხგლისელი ხალხი თავისუფალი იყო მხოლოდ ერთი დღის განმავლობაში, იმ დღეს, როცა მან აღიქვა“

ჩია თავისი პარლამენტი. ამის შემდეგ ხალხი კვლავ ცხოვრობს მონობაში, ის — არარაობაა“. რა თქმა უნდა, თუკი ხალხს სურს იყოს თავისუფალი, ის ნებაყოფლობით არ უნდა მოხვდეს იმ გადაწყვეტილებების მიღების პროცედურის უღელში, რომლებიც ეფუძნება ხელისუფლების დანაწილებას. „ყველა კანონი, რომელიც ხალხს „თვითონ“ არ დაუმტკიცებია, არაფერია, ცარიელი ადგილია, ის არ არის კანონი“ — ამბობდა რუსო. მსჯელობის ასეთი სიმკაცრე თავის მხრივ ეფუძნება ემპირიულად დაუსაბუთებელ ფიქციას ხალხის რაიმე ჰომოგენური ნების არსებობის შესახებ. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ჩვენ გვჯერა დასაშვები a priori-ს, მაგრამ არაფრით დამტკიცებული და არარსებული საყოველთაო კეთილდღეობა, შესაძლებელია მმართველებისა და მართულთა გაიგივებაც და ხელისუფალთა და ქვეშევრდომთა შორის განსხვავების იგნორირებაც, რასაც მოითხოვენ რუსო და მისი მიმდევრები. აქ მკაფიოდაა გამოხატული დემოკრატიის რუსოსეული და პლურალისტური წარმომადგენლობითი კონცეფციის წინააღმდეგობა.

2) პლურალისტური კონცეფციის წარმომადგენლები გამოდიან იქიდან, რომ ადამიანური ბუნების უსპობ თვისებებს მიეკუთვნება, პირველ რიგში, საკუთარი საარგებლობისა და გამორჩენის აღქმა. ამ მიზეზის გამო აზროვნების და ნების გამოვლინების ჰომოგენურობა არ შეიძლება გახდეს ნებისმიერი პოლიტიკის საწყისი პუნქტი. ასეთ საწყისად იქცევა მხოლოდ თავისი შინაგანი შიშართულების სხვადასხვა ინტერესისა და აზრის გათვალისწინება და, შესაძლებელია, უფრო სრული წარმოდგენა („რეპრეზენტაცია“). მხოლოდ არსებული წინააღმდეგობების არბიტრირების დროს, ერთი მხრივ, პროცესში, ზოლო მეორე მხრივ, კონფლიქტურ მოქმედებებში წარმოიშობა თავისებური „საყოველთაო კეთილდღეობა“ a posteriori (ფრენკელი). მოცემულ გეგმაში სახეზეა სტრუქტურული შეთანხმება დემოკრატიის რელატივისტური და სკეპტიკური კონცეფციის ადეპტებს შორის (რადბრუხი, კელზენი), რომლებსაც გამოჰყავთ უმრავლესობის დემოკრატია და წესი ყველა აზრისა და ინტერესის ქეშმარიტებისა და პრინციპული ერთფასოვნების განსხვავებიდან.

პლურალისტური დემოკრატიის ბრიტანელი პოლიტოლოგებისა და სოციალისტების წრისაგან (ლასკი) გამოსული თეორეტიკოსები ჩვეულებრივ შეუძლებლად თვლიან პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მონობოლიზაციას (ალკეული საზოგადოებრივი ჯგუფების მხრიდან, ვინაიდან, მათი კონცეფციის თანახმად, გადაწყვეტილებების მიღებისა და ნების ჩამოყალიბების პროცესი ხორციელდება მოწინააღმდეგე ძალთა სისტემის მეშვეობით (checks and balances), რაღაც „საშუალო გზაზე“, რომელიც თანაბრად დაშორებული თითოეულ შემთხვევაში არსებული კერძო ინტერესებისაგან და პოზიციისაგან. პოლიტიკა თითქოს უსმენს (და ითვალისწინებს) ყველა მხარეს და, ამავე დროს, არ იხრება ერთ-ერთი მხარის აზრისაკენ, რითაც შემოიზღუდავს ყველა „ხმას“. ამრიგად, პლურალისტური კონცეფცია გულისხმობს ძალების ცნობილ თანაბრობას, რომელიც განსაკუთრებულ ინტერესებში გამორიცხავს მხოლოდ მბრძანებელთა ერთი ჯგუფის პოლიტიკურ მოქმედებას.

წარმომადგენლობითი (რეპრეზენტაციის) იდეის მომხრეები მიისწრაფიან, რათა პოლიტიკური თანამონაწილეობის (პარტიციპაციის) სასურველობის ან არასასურველობის საკითხი გადაწყვიტონ უმეტესად სისტემის ფუნქციონალური ნოთხოვნების შესაბამისად. ამის საწინააღმდეგოდ, წარმომადგენლობითი სისტემის („რეპრეზენტაციის სისტემის“) კრიტიკოსები, რომლებიც ხალხის ნების

პირდაპირი გამოხატვის მომხრეები არიან. მიისწრაფიან, რომ პოლიტიკური მონაწილეობა განიხილონ როგორც „თვითდაფასება“. ლიბერალის თანახმად რომელმაც სცადა შეეხამებინა ორივე კონცეფცია, თანამედროვე დემოკრატი სტრუქტურულად შემობრუნდა „პარტიების სახელმწიფოს“ მხარეს. მისი აზრით, პარტიები, რომლებმაც ხმები დააგროვეს, იქცნენ ხალხის საყვირებად პოლიტიკური სიტუაციის ასეთი განვითარება საშუალებას იძლევა გავიგოთ ერთ პარტიისა და ხალხის ნება. პარტიების პლემბისციტური სახელმწიფო განვიხილოთ როგორც თანამედროვე სახელმწიფოში თანაბარ შესაძლებლობათა პირდაპირი დემოკრატიის სურომანტი (Flächenstaat).

3) დემოკრატიის ელიტარული თეორიის შემმუშავებლები გამოდიან გაზვიადებისა და პროექტიორობის წინააღმდეგ, რომლებიც, მათი აზრით, საფუძვლად უდევს დემოკრატიის ძველ ლიბერალურ იდეალებს. ამასთან ერთად, დემოკრატიის შესახებ მე-19 საუკუნის იდეალური წარმოდგენებისა და სინამდვილის ერთმანეთისაგან მოწყვეტისას ისინი არ ასკვნიან თვით სინამდვილის „სიყალბეს“. მათი მტკიცებულების მეთოდი სწორედ რომ საბიოსპიროდაა მიმართული — სინამდვილე კი არ უნდა მოვიდეს იდეალთან შესაბამისობაში, არამედ, პირიქით, თვითონ იდეალი უნდა შემოწმდეს პრაგმატულად სინამდვილის მიერ. თუკი ამ მსჯელობას გადავყვებით, ძნელი არა დავასკვნათ სავალდებულობის შესახებ ნორმატიული მოსაზრებების დამოუკიდებელი როლის აღიარების უარყოფის აუცილებლობა. ამ შემთხვევაში ნორმატიული ძალა გააჩნია მხოლოდ ფაქტობრივს. ის, რაც დემოკრატიას შეუძლია და უნდა გააკეთოს, განისაზღვრება იმით, თუ რას აკეთებს ის პრაქტიკულად და რა უნდა დავაფიქსიროთ ობიექტურად იმედგაცრუებულ იდეალის ადგილზე აღმოცენდება ყოველგვარ ილუზიას მოკლებული რეალური ზნის ზნეობრიობა. ამგვარი ორიენტაციის დროს ხდება იმის იგნორირება რომ ფაქტობრივის ნორმატიული ძალის გვერდით არსებობს ნორმატიულ მარეგულირებელი ფაქტობრივი ძალა.

დემოკრატიის ელიტარული თეორიის მიმდევრები ეყრდნობიან პოლიტიკური ემპირიკის დებულებებს, რომლის თანახმადაც, დემოკრატიული უზრავლესობის ბატონობის პირობებშიც კი, პოლიტიკური გადაწყვეტილებები მაინც ძირითადად უმცირესობით მიიღება. დემოკრატიის კრიტიკული თეორიის წარმომადგენლებისაგან განსხვავებით, რომლებიც მტკიცედ მისდევენ ხალხის სუვერენიტეტის, თანასწორობის და პოლიტიკური თვითგამოცვევის პოსტულატებს, რომლებიც ხორციელდება გადაწყვეტილებების მიღებისას თანამონაწილეობის მეშვეობით, ელიტარული თეორიის მომხრეებმა კლად არ თვლიან დემოკრატიული ელიტის ბატონობასა და ხელისუფლებას; ამასთან, ისინი თავიანთ შეხედულებას განიხილავენ როგორც იმის თანმიმდევრულ დასკვნას, რომ არ არსებობს საყოველთაო კეთილდღეობის არსებობის კარგად შემუშავებული, არც სრულფასოვანი სამეცნიერო და პოლიტიკური სავალდებულო კონცეფცია, და არც მოქალაქეთა რაიმე რაციონალური ქცევა არჩევნებში ხმის მიცემისას ან ამა თუ იმ კონკრეტულ პრობლემაზე გადაწყვეტილების მიღებისას. შემპეტერის მიერ შემუშავებული ელიტის მოდელში დემოკრატიის მოთხოვნები დაიყვანება ხელისუფლების შექმნის მეთოდს: „დემოკრატიული მეთოდი — ეს არის პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების ინსტიტუტის შექმნის ის წესი, რომლის დროსაც ცალკეული სოციალური ძალა კონკურენტული ბრძოლის მეშვეობით იძენს უფლებას გა-

დაწვეტილებების მიღებაზე ხალხის ხმისათვის. ამ მოდელის თანახმად, (სოციალურად) დიფერენცირებულ გაერთიანებებს (როგორც სუბიექტებს) არ გააჩნიათ გადამწყვეტი ხმის მუდმივი უფლება ყველა საკითხში, არამედ ამ უფლებას განახორციელებენ თავისებური, „შრომის პოლიტიკური დანაწილების“ გზით. ასეთ მდგომარეობაში გაბატონებული ელიტა, რომელიც არჩეულია განსაზღვრული ვადით, იღებს მოსახლეობის უმრავლესობის პოლიტიკური წარმომადგენლობის ფუნქციებს, რომელიც ამავე ვადაში მოკლებულია შესაძლებლობას — იმოქმედოს სიტყვით და საქმით. ამრიგად, უმცირესობის ბატონობის ფორმებთან შედარებით, დემოკრატიის უპირატესობა თითქმის მთლიანად გამოიხატება უმრავლესობის ხელისუფლების შექმნის წესში. ამ ხელისუფლებამ, თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, უნდა შექმნას, სულ მცირე, საჯაროობის, პოლიტიკური მონაცვლეობის და თუნდაც შეზღუდული კონტროლის პირობები. შეფასების ნორმატიული პრინციპების საფუძველზე მოცემული კონცეფცია ვერ პოულობს მრავალმხრივ დადასტურებას რეალურ ცხოვრებაში.

4) დემოკრატიის განსაკუთრებით გავლენიანი და გავრცელებული „ეკონომიკური თეორია“, რომელიც შექმნილია დაუნსის მიერ პოლიტიკონომიკური კონცეფციების ტრადიციულ მოდელზე, აგებულია მის მიერ ჩამოყალიბებული იმ დებულებების საფუძველზე, რომლის თანახმადაც, თითოეულ ადამიანს შესაძლებლობა აქვს რაციონალური საქმიანობის დახმარებით მიაღწიოს თავისთვის მაქსიმალურ სარგებლობას. ეს წარმოდგენა საფუძვლად უდევს Homo oeconomicus-ის ეკონომიკურად ყოველმხრივ ინფორმირებული ადამიანის სახეს, რომელსაც უნარი აქვს რაციონალურ საფუძველებზე მიიღოს გადაწყვეტილებები. თუმცა, უფრო მეტად საეჭვოა, რომ გადაწყვეტილებები, რომლებიც ეხება პოლიტიკურ არჩევანს, შეიძლება შეფუპირისპიროთ გადაწყვეტილებებს, რომლებსაც ადამიანი იღებს საბაზრო ურთიერთობების სფეროში. ასეთი შედარების დროს მხედველობიდან გვრჩება ის, თუ რით განსხვავდება პოლიტიკური გადაწყვეტილება სხვა დანარჩენი ტიპის გადაწყვეტილებებისაგან, კერძოდ: პოლიტიკაში გამოსჭვივის კოლექტიური მოქმედებების რაციონალობა, ვინაიდან არჩევანი აქ ითვალისწინებს ინფორმაციის დამუშავების განსაზღვრულ დონეს. ხოლო ამას ადგილი აქვს მხოლოდ საზოგადოებრივ, ინტერსააქციო პროცესებში ერთობლივი მოქმედებების დროს.

ქმედების რაციონალობის ზედმეტმა ინდივიდუალიზაციამ შესაძლებლობა მისცა ბაჩენენსა და ტელოკს, რომლებმაც განავითარეს დაუნსის ზემოაღნიშნული პრინციპი, დაეფუძნებინათ დემოკრატია საზოგადოებრივი ხელშეკრულების ძველი კონცეფციების ბაზაზე. ამ მკვლევართათვის დემოკრატია და უმრავლესობის გადამწყვეტი ხმა არის გადაწყვეტილებების მიღების ის წესები, რომლებიც აიძულებენ რაციონალურად მოაზროვნე ინდივიდებს ასე თუ ისე მივიდნენ ურთიერთგაგებად.

5) დემოკრატიის კრიტიკული თეორიის ოპონენტები გამოდიან ფატალური დასკვნების წინააღმდეგ, რომლებიც შეიძლება გაკეთდეს ამ თეორიის ემპირიულ დესკრიპტული პრინციპების ანალიზიდან, „დემოკრატიული ელიტის ბატონობის თეორიისა“ და პლურალიზმის თეორიის საწინააღმდეგოდ, ამ ავტორთა შეხედულებით, აღნიშნულ თეორიებში იკარგება თითოეული დროებითი პერიოდის პოლიტიკურ და სოციალურ რეალობასთან კრიტიკული მიდგომა.

კრიტიკული დისტანცია. კრიტიკული თეორია ანალიზებს სინამდვილეს. რომელიც მტკიცედაა შეიარაღებული ნორმატიული პოსტულატებით, რომელიც ცენტრშიც არის ინდივიდუალური თვითგამორკვევის იდეალი. ცალკეული პიროვნების ავტონომიისაკენ მიმართულ ამ ორიენტაციას მიეყვარათ ორ სხვადასხვა, მათ შორის საწინააღმდეგო დასკვნამდე: ერთი მხრივ — ყოველმხრივი პოლიტიკური მონაწილეობისა და მთელი საზოგადოების მასშტაბით დემოკრატიზაციის მოთხოვნისაკენ, ხოლო მეორე მხრივ — ბატონობისა და ხელისუფლებისათვის არსებობის თავისუფალი პირობების მოთხოვნისაკენ. დემოკრატიის კრიტიკული თეორიის ორივე სახესხვაობა ანუ „პარტიციპატორული“ (ყველაფერში თანამონაწილეობის უფლება) და „ანარქიული“ პრაქტიკაში მკაცრად უნდა „გავმიჯნოთ“, ვინაიდან მათი წარმომადგენლები თავიანთ შეფასებით მსჯელობებში იყენებენ მსგავს არგუმენტებს. აღარაფერს ვამბობთ იმაზე, რომ საწყისი პუნქტი ორივეს საერთო აქვს — ინდივიდუალური თვითგამორკვევა.

პარტიციპაციის (თანამონაწილეობის) კონცეფცია პიროვნების თვითგამორკვევას განიხილავს როგორც გადაწყვეტილების მიღებისას მონაწილეობის უფლებას ხმის უფლების მეშვეობით; ასეთი თანამონაწილეობა საჭირო ცხოვრების ყველა სფეროში. არ არსებობს არანაირი კერძო ან საზოგადოებრივი „სივრცეები“. რომლებიც პოლიტიკის გარეთ იარსებებდა. აქ მიზანია ცხოვრების ყველა სფეროს ყოველმხრივი დემოკრატიზაცია (ვილმარი). დემოკრატიის ასეთი კონცეფციის ანალოგიურია პოლიტიკის ექსპანსიონისტური ანუ გაფართოებული გაგება, რომელიც მოიცავს ცხოვრების როგორც კერძო, ისე საზოგადოებრივ სფეროებს.

თუკი დემოკრატიის პარტიციპატორული ინტერპრეტაცია თავის თავში მოიცავს ტენდენციას „ტოტალური პოლიტიზაციისაკენ“, ანარქისტული ვარიანტი კი, პირიქით მიისწრაფვის „ტოტალური პრივატიზაციისაკენ“, ამ მეორე შეხედულების თანახმად, დემოკრატიის მიზანი და ფუნქციაა ბატონობის ნებისმიერი ფორმის გაუქმება.

ნებისმიერი ბატონობის არარსებობის იდეალის მომხრეები ეყრდნობიან ჰეგელისა და ყოველგვარი იძულებისაგან თავისუფალ დისკუსსს, რომლის დროსაც საერთო ძალისხმევაზე დაყრდნობით იქმნება პრობლემებისა და გადაწყვეტილებების მინიმუმი, რომლებსაც სადავოდ არავინ ხდის; და ამასთან, ყოველგვარი დაფარვისა და მოტყუების გარეშე აშკარად დემონსტრირდება ყველა მონაწილე მხარის ინტერესები. ხაბერმასის მიერ შექმნილ დისკუსიის ეს მოდელი, ამოდის იმ დებულებიდან, რომლის თანახმადაც „პრაქტიკული საკითხები შეიცავს ჭეშმარიტებას“, და მიდის ერთიანობის კონსტრუქციულ, ანუ შემთანხმებელ მეთოდებამდე. იქ, სადაც კენჭისყრის დრო არავინ არ რჩება უმცირესობაში, ასევე არავინ არ შეიძლება იგრძნოს თავის თავი დაქვემდებარებულად ან იფიქროს, რომ მის ბედს სხვები განსაზღვრავენ.

სწორედ ამ უტოპიურ პუნქტში ემთხვევიან ერთმანეთს დემოკრატიის კრიტიკული თეორიის პარტიციპატორული და ანარქისტული ვარიანტები. თანამონაწილეობის მოთხოვნისას, ხალხის სუვერენიტეტი განიხილება როგორც რაღაც აბსოლუტი; რუსოს კონცეფციის მსგავსად, მიიჩნევენ, რომ ხალხს არის რაღაც ერთიანი, სუბიექტი, რომელიც დაჯილდოებულია ერთიანი ნებისმიერი ხელისუფლების არარსებობის მოთხოვნა (კერძოდ, უხელისუფლებობა) ინდივიდის ავტონომიისა და მის თვითახსნას აქცევს აბსოლუტურ

ჩად, ხოლო ნებისმიერი კოლექტიური მოქმედება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როცა ყველას აერთიანებს ერთიანი ნება.

6) ანალოგიურად გვაქვს საქმე დემოკრატიის სოციალისტურ თეორიაშიც — თვით დემოკრატიის იდეასთან მისი ორგვარი დამოკიდებულებისას. ერთი მხრივ, გათვალისწინებული უკლასო კომუნიზმის პირობებში თითქოს ბუნებრივად იგულისხმება, რომ არ იქნება ბატონობის არანაირი ფორმა. მეორე მხრივ, გამოითქმება საშიშროება იმისა, რომ შეიძლება შეალამაზონ „ბურჟუაზიული დემოკრატიის კლასობრივი შინაარსი“ (ლენინი) და ამით შეასუსტონ (მუშათა კლასის) მზადყოფნა რევოლუციისათვის. მარქსისტული დოქტრინის თანახმად, არსებობს მხოლოდ კლასობრივი დემოკრატია. მაშინ, როდესაც „რევოლუციონისტმა“ ბერნშტეინმა დემოკრატიას უწოდა „კომპრომიზების უმალღესი სკოლა“, სწორედ ამის გავლენამ, რომელმაც ჩააქრო დაპირისპირება, კლასობრივი დაპირისპირებულობის შესახებ გამოთქმები და აქედან გამომდინარე მათი იგნორირება, ყველა ორთოდოქსისათვის თვალის ლობრად იქცა. უკანასკნელთა შეხედულებით, უმრავლესობის პრინციპის ფასადისა და ფორმალური თანასწორობის მიღმა „ბურჟუაზიული დემოკრატია“ მალავს თავის რეპრესიულ ხასიათს. მხოლოდ პროლეტარულ (ან „სოციალისტურ“) დემოკრატიას შეუძლია გადაამწყვეტად გადალახოს ფსევდოდემოკრატიული ბურჟუაზიული დემოკრატიის ჩარჩოები. მხოლოდ სოციალისტური რევოლუცია ქმნის „სოციალურად ერთიანი ხალხის“ ჩამოყალიბების პირობებს, როგორც ხალხის ნამდვილი ხელისუფლების ბაზისს. რა თქმა უნდა, სოციალიზმის დროს ჯერ კიდევ არსებობს სხვადასხვა კლასი, თუმცა, სტალინური დოქტრინის თანახმად, მათ მიერ წარმოშობილი ინტერესების დაპირისპირებულობა და წინააღმდეგობა არ არის უფრო ანტაგონური, ასე რომ, თვით (სოციალისტურ) სახელმწიფოს არ შეუძლია იფუნქციოს როგორც ერთი კლასის ხელში ბატონობისა და დათრგუნვის იარაღმა. სოციალისტური თეორიისათვის დემოკრატია არის ისტორიულად გარდამავალი მოვლენა. განვითარების პირველი პერიოდი მთლიანად ამოიწურება პოლიტიკური ხელისუფლების მოპოვებით და პროლეტარიატის დიქტატურის განმტკიცების სტრატეგიით. ლუკაჩმა ამ პერიოდისათვის გამოიყენა თავისი შინაარსით პარადოქსული ცნება — „დემოკრატიული დიქტატურა“. განვითარების მხოლოდ მეორე ფაზაში დემოკრატია თავის მოქმედებას ავრცელებს მთელ ხალხზე. და ბოლოს, „კომუნისტურ საზოგადოებაში დემოკრატია, იქცევა რა ჩვევად, კვდება“ (ლენინი).

სახელმწიფოს შესახებ მარქსისტული მოძღვრების კონტექსტში დემოკრატია არის საზოგადოების განვითარების უნივერსალური თეორიის შემადგენელი ნაწილი მისი ფილოსოფიურ-ისტორიული პერსპექტივითა და განსაზღვრული პერიოდიზაციით. ამ თეორიის ჩარჩოებში მოცემულია დემოკრატიის მიზნებისა და ფუნქციების ზუსტი აღწერილობა. სავსებით სხვანაირად გამოიყურება ეს შეფარდება (მიზნებსა და ფუნქციებს შორის) დემოკრატიის დასავლურ თეორიაში. აქ საერთოდ დემოკრატია არ არის მსოფლმხედველობრივი და სოციალური. ჰომოგენურობის საფუძველზე დადგენილი შეთანხმება თანდათანობით მყარდება; ის უფრო მეტად წარმოიშობა პოლიტიკური შეთანხმების მუდმივი განახლების ბაზაზე, რომელიც მუდმივად საჭიროებს განახლებას, სწორედ ყოველმხრივ მზარდი მსოფლმხედველობრივი და სოციალურ განსხვავებების ძალით (თანამედროვე საზოგადოებაში). დასავლე-

თის დემოკრატია არ ცნობს მისთვის ერთხელ და სამუდამოდ მოცემული სახელმწიფო მიზნის სავალდებულო უპირატესობას, მაგრამ მიისწრაფის ნების დემოკრატიული ერთიანობისაკენ, რომლის დროსაც საზოგადოების მიზნები ცვალებად პირობებში თითქოს მუდმივად გადაისინჯება და განისაზღვრება. ისტორიისა და საზოგადოების იდეოლოგიურად ფიქსირებული მიზნის მხარდაჭერის მოვალეობას აქ ცვლის პლურალიზმის მეთოდის მხარდაჭერის, სხვადასხვა ღირებულებების შეჯიბრებითობის, აგრეთვე მოთმინების მოვალეობა.

დემოკრატიის სოციალისტური თეორიის სპეციფიკური ნიშანია ის, რომ მიუხედავად ცალკეულ თეორეტიკოსთა შეხედულებებისა და მიდგომის ყველა მათგანი ხაზს უსვამს „კლასობრივი საფუძვლის“ როგორც დემოკრატიის კრიტერიუმის არსებობას. ამ მიზეზის გამო, მათთვის „ძირითადი სოციალური უფლებები“ უფრო მეტადაა მნიშვნელოვანი, ვიდრე თავისუფლებისა და თანამონაწილეობის პოლიტიკური უფლებები, რომლებიც „ბურჟუაზიულ დემოკრატიაში“ უფრო მეტადაა დაფასებული. ეს ნათლად ჩანს „პოლიტიკურ“ და „სოციალურ“ კონფრონტაციაში ავსტრიელ მარქსისტ ადლერთან. თუმცა სახელმწიფოს შესახებ მარქსისტული მოძღვრება თანდათანობით იწყებს ლიბერალურ-კონსტიტუციური ფესვების მქონე ისეთი ფუნდამენტური მოთხოვნების შეთვისებას, როგორცაა: თავისუფალი არჩევნები, სამართლებრივი სახელმწიფო, ხელისუფლების დანაწილება, ფედერალიზმი. თუმცა ამ სხვადასხვა შეხედულების თვითინტერპეტაციიდან ამოვალთ, შეიძლება მართლაც, დავადასტუროთ მათი დაახლოება. დემოკრატიული სტრუქტურებით აღჭურვილი სახელმწიფო დიდი ხანია უკვე, რაც დაადგა სოციალური მოქმედებებისა და საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს განვითარების გზაზე. „ბურჟუაზიულმა დემოკრატია“ თავისი პირვანდელი კონსტიტუციურ-პოლიტიკური მიმართულება შეავსო სოციალური განზომილებებით. არის იმა ნიშნებიც, რომ „სოციალისტური დემოკრატია“, სოციალურ თანასწორობაზე კეთილდღეობასა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ ეფექტიანობაზე თავისი ტრადიციული ორიენტაციის დამატებით, შეიძენს პოლიტიკურად სამართლებრივი სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი ელემენტების ტენდენციას.

7) ლუმანი, დემოკრატიის თეორიის თავის სისტემურ ვერსიაში, ცდილობს ხელახლა განსაზღვროს დემოკრატიის ნორმატიული წინამძღვრები. მასთან, იგი ეყრდნობა ისტორიაში არარსებულ პრეცედენტს — სინამდვილე პოლიტიკურად რელევანტური პორიზონტის „კომპლექსურობის“ ხარისხის ცნებას; მისი აზრით, როგორც ინდივიდუალური, ისე კოლექტიური მოქმედებების მიზნები ერთმნიშვნელოვნად არაა დასახული. ჩვენ ვიმყოფებით უსრულოდ ღია, განსაკუთრებით მძიმე და ობტიკურად განუსაზღვრელ სამართალში; პოლიტიკა მუდმივად უნდა ზრუნავდეს მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების საფუძვლებისა და კრიტერიუმების შემუშავებაზე. ამ სიტუაციაში დემოკრატია წარმოადგენს საკითხების გადაწყვეტის უფრო მეტად მიმართულ გზას და საშუალებას, ვინაიდან, ის საზოგადოებას გამგებლობაში აძლევს საკითხების შემუშავების ან სისტემის ტექნიკის ენაზე, „მაღალი დონის საჩვენო მოქმედებების“ მეთოდოლოგიურ საფუძველს, რომელიც თავისი შინაარსით ძალზე ნეიტრალურია და თავისუფალი „წინასწარი შეფასებითი“ დეკომისაგან. სახელმწიფოებრიობის სხვა ფორმებისაგან დემოკრატია იმ

განსხვავდება, რომ ის „გადაწყვეტილებების შემუშავებისას, ყოველდღიური საქმიანობის მიუხედავად“, ინარჩუნებს „კომპლექსურობის შკალის მთელ ფართობს“ (ლუმანი). თუმცა კი თითოეულ მიღებულ გადაწყვეტილებაში დემოკრატია უკუაგდებს სხვა შესაძლებელი ვარიანტების უმრავლესობას, ანუ სხვა სიტყვებით, „რედუცირებას უკეთებს კომპლექსურობას“ (ე. ი. ამცირებს ავიწროებს მას), მაგრამ ის მაინც ეძებს ან იტოვებს განსაზღვრულ შესაძლებლობებს მომავალში სხვა არჩევანისათვის. ამრიგად, დემოკრატია კომპლექსურობის შენარჩუნებით კომბინირებას უწევს საკუთარ გადაწყვეტილებების შემუშავების უნარს, ე. ი. ალტერნატიული მოქმედებებისათვის სტრუქტურულ თავისუფლებას.

თავდაპირველად, ყველაფერი ეს ძალზე ემსგავსება დემოკრატიის ტრადიციული ლიბერალური თეორიის ზოგად საფუძვლებს: თავისუფლებას, მრავალფეროვნებას, პლურალიზმს, ახდილობას, თანამონაწილეობას, სხვადასხვა აზრების შეჯიბრებითობას, და მაინც, დემოკრატიის სისტემურ-თეორიული დასაბუთების კონტექსტში ყველა ეს ღირებულება და პრინციპი სრულებით სხვა შინაარსს იძენს, მრავალფეროვნება არ განიხილება როგორც სუბიექტის ფსიქოსოციალური გამდიდრების შანსი; თავისი მიზნების ადაპტირება და მათი შეცვლის უნარი ითვლება დადებით ღირებულებებად, ვინაიდან, მძიმე (სოციალური და ბუნებრივი) გარემოს არსებობის პირობებში უპირველესად სწორედ მათ შეუძლიათ შეინარჩუნონ პოლიტიკური რეჟიმი. დემოკრატიული თანამონაწილეობა თავის მნიშვნელობას იძენს არა როგორც პირადი და კოლექტიური ავტონომიის რეალიზაციის ინსტრუმენტი, არამედ როგორც პოლიტიკური გადაწყვეტილებების შესაძლებლად ფართო სპექტრის გარანტი. დაბოლოს, არჩევნები, როგორც დემოკრატიის „ცენტრები“, წარმომადგენლობითი სისტემის დროს კი არ ემსახურებიან თვითგამორკვევის პირადი თავისუფლების რეალიზაციას, არამედ ხელს უწყობენ ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების დაფარვას და ამომრჩეველთა გარდამავალი განწყობილებების გამოყენებას პოლიტიკური პარტიების ასპარეზობის დროს. მოკლედ, დემოკრატიის ფუნქციური განხილვისას მისი სუბიექტური მოტივაცია და ფსიქოლოგიური წახალისება სისტემატურად შეიცვლება ხოლმე ობიექტური სისტემურ-ფუნქციონალური მოქმედებებით; პარტიციპაცია (თანამონაწილეობა) წარმოშობს მრავალფეროვნებას, „კომპლექსურობას“, რომელიც თავის მხრივ, უზარუნველყოფს სისტემის ხანგრძლივ სიმტკიცეს. დემოკრატია თავის თავს ამართლებს უკვე არა როგორც ხელისუფლებრივი ურთიერთობების ორგანიზაციის „უპუმანურესი“ ფორმა, არამედ უფრო მეტად სახელმწიფოებრივი ცხოვრების სწორედ ის ფორმა, რომელიც თანამედროვე პირობებში ყველაზე უკეთ შეინარჩუნებს სისტემას.

საკუთარი მოთხოვნების საწინააღმდეგოდ, დემოკრატიის დასაბუთების სისტემური კონცეფცია არ გადასინჯავს დემოკრატიის ნორმატიულ წანამძღვრებს, არამედ თვით ხდის ზედმეტად მის მკაცრ ნორმატიულ დასაბუთებას. დემოკრატიის ტრადიციულად ნორმატიული, სტრუქტურული და პროცედურული ნიშნების შეცვლა ფუნქციონალური კრიტერიუმებით, რომლებიც მიეკუთვნებიან სისტემის თვითშენარჩუნების უნარს, მაინც არ ქმნის ლეგსტიმურ (კანონიერ) ბაზას დემოკრატიისათვის, რადგანაც პრინციპში, ხელისუფლების ნებისმიერი და თითოეული ორგანიზება, რომელიც ქმნის სისტემის

თვითშენარჩუნების ოპტიმალურ პირობებს, შეიძლება ამ საფუძველზე გამართლებულ იქნეს.

IV. რელიგვანტური დემოკრატიული ორიენტაციის მერყეობამ ორ პოლუსს — „უტოპიასა“ და „შემგუებლობას“ შორის (შარბფი), არ მოახდინა დადებითი გავლენა დემოკრატიის შესახებ დისკუსიაზე უკანასკნელი ორი ათწლეულის განმავლობაში. დემოკრატიის ნებისმიერი კონცეფცია, რომელიც აკმაყოფილებს მეცნიერების თანამედროვე სტანდარტებს, უნდა იყოს საკმაოდ კომპლექსური და იმავდროულად მოქნილი, რათა შეძლოს მოახდინოს ორივე წანამძღვრის ინტეგრირება, ე. ი. ევრისტულად გაიაზროს და შეუსაბამოს ერთმანეთს დემოკრატიის შედარებით სხვადასხვა პრინციპების სპეციფიკური საკითხები და დისკვნები. დემოკრატიის თეორიამ ყურადღება უნდა გაამახვილოს და გაითვალისწინოს როგორც ემპირიული მონაცემები და ცოდნა, რომელიც გამომუშავდება პარტიებისა და ორგანიზაციების სოციოლოგიური გამოკვლევების, არჩევნების შესწავლის პროცესში, პოლიტიკურ ფსიქოლოგიასა და სხვა სპეციალურ დისციპლინებში, ისე ე. წ. „რელიგვანტური საკითხები“, სოციალური მიზანშეწონილობა და სოციალური შეფასებები, იმედები და შიში, რომლებიც ასე თუ ისე თან ახლავს დემოკრატიას.

დემოკრატიის თეორიამ არ შეიძლება შეზღუდოს თავისი თავი რომელიმე ორი მიზნიდან მხოლოდ ერთადერთი მიზნით (თანამონაწილეობა თუ ეფექტიანობა, თავისუფლება თუ თანასწორობა, სამართლებრივი თუ სოციალური სახელმწიფო, უმცირესობის დაცვა თუ უმრავლესობის ხელისუფლება, ავტონომია თუ ავტორიტეტი); პირიქით, მან თავი უნდა მოუყაროს მიზნების შესახებ იმ წარმოდგენების შესაძლებლად დიდ რაოდენობას, რომლებიც გამომზეურდნენ დემოკრატიის დასავლურ ფილოსოფიაში, აგრეთვე დემოკრატიულ პრაქტიკაში და იქცნენ სოციალურად მნიშვნელოვან წარმოდგენებად. დემოკრატიის თეორიამ უბრალოდ არ უნდა ასახოს და აღადგინოს სინამდვილე ან უიმედოდ ჩაეფლოს სინამდვილისაგან სავსებით მოწყვეტილ უტოპიებში. ის საჭიროებს კომპლექსურ წანამძღვრებს, პრინციპებს, რომელსაც თითქოს შუალედური მდგომარეობა უკავია დემოკრატიის სახეებსა და სინამდვილეს შორის; ჩვენ გვჭირდება დემოკრატიის ისეთი თეორია, რომელიც მუდმივად წინ უსწრებს თავის რეალობას, მაგრამ არასდროს არ კარგავს მას თავისი თვალთახედვიდან.

თახეზა ხ. პოჭიაურძე

ISSN 0868—4537

სამართალი

პრაქტიკა • მეცნიერება • კუბლიცისტიკა

IUS
TBILISI GEORGIA

1992•4